

« zurück blättern vor »

MORGA subst. f. (m.), ab 1325; auch *morg*, *mórg*; ‘ein Flächenmaß’ – ‘miara powierzchni gruntu’: (1325) 1863 KodMazL 46, STP *Dedimus sex mansos et decem iugera, que morgi dicuntur vulgariter.* o (1409) 1879 Czrs 340, STP *Wlodek fideiussit... Stanislao unam sexagenam soluere... et unum vlg. mork.* o 1427 MonJur V 85, STP *Dominus dux dedit Andree... duo iugera rubetorum pro pratis, vlg. dictis morgy.* o (1452) 1960 KsNWarsz I nr 294, STP *Andreas... unum ortum al. pol morgv... vendidit.* o (†1480) 1863–1864 DILB III 429, STP *item laborant morgi sive iutrzyiny.* o 1543 ZapWar nr 2505, SPXVI *yakom Ia thi morgy kypil naviecznosc.* o 1566 GrzepGeom K4, SPXVI *W Polfzce Pręt / á w Mázowfzu Mórg.* o (1607) 1973 Cervus F607 *restis wić. resticulus, witka, morgá.* o (1777) 1953 Instruktarz 18 *na mórg jeden postanawia się miarą komisijną warszawską [...] Z tych ogrodów oddaje się [...] półtorej morgi.* o 1781–1783 Jak.Mat.1 5, L *Trzydzieści morgów czynią włokę, a 3 włoki czynią łan.* o 1787 Karp.O Rzeczyposp. s.CIII, DOR *Owe różne w różnych prowincjach, a ledwie nie w każdej majątności włoki, morgi, staje (...) gdyby przez pewną miarę gruntów powszechnie na kraj cały naznaczoną porównane były, nie tylko dla samego wsi dziedzica wygodniej byłoby.* o 1790 Łęsk.Miern. 27, L *Morgiem w początkach nazywano to pole, które para wołów przez ieden dzień zorać mogła. Najzwyczajniwszy zaś teraz morg, ieft to prostokąt z 3 sznurów kwadratowych, to ieft pole, mające długości trzy sznury, a szerokości ieden sznur.* o 1834 PT II 675, SJAM *Na morgach chłopskich bronię robić polowanie.* o (1866–1872) 1964 Czapski Pam. 56 *miał mórg ziemi o pół wiorsty od dworu.* o (1874–1912) 1953–1956 Prus Kron.IV 406, DOR *Morga ziemi użyta pod sad i ogród przyniesie setki rubli dochodu.* o 1900–1903 GŁO III 237 *Ponieważ w polszczyźnie utarła się nazwa morga w rodzaju męskim, niewłaściwie zatem zaczęto w nowszych czasach przyjmować dla niej z niemieckiego rodzaj żeński.* o 1952 Braun Lewanty 231, DOR *Pisz do ojca, niech płaci. Niech morgi sprzeda!* – STP, SPXVI, MĄCZ, CN, TR, L, SWIL, SW, LSP, DOR. ♦ **Var:** *morg* subst. m., (1325) 1863 KodMazL 46, STP – STP, SPXVI, MĄCZ, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR (daw.); *morga* subst. f., (1607) 1973 Cervus F607 – SW, LSP, DOR; *mórg* subst. m., 1566 GrzepGeom K4, SPXVI – STP, SPXVI, SW, LSP, DOR. ♦ **Etym:** frühnhd. *morge* subst. m., ‘Ackermaß’, GRI s.v. MORGEN. ♦ **Konk:** *jutrzyina* subst. m., bel. seit 1384, STP, zuerst geb. MĄCZ; *łan* subst. m., bel. seit 1397, STP, zuerst geb. CN; *pręt* subst. m., bel. seit 1353, STP, zuerst geb. TR; *ślad* subst. m., bel. seit 1391, STP, zuerst geb. L; *włoka* subst. f., bel. seit 1566, L, zuerst geb. L; *żreb* subst. m., bel. seit †1803, SW, zuerst geb. SW. †*kawał*. ♦ **Komp:** *półmorga* subst. f., ‘ein halber Morgen’, zuerst geb. SW. ♦

Der: *morgowe* subst. n., ‘Pachtzins’, (1534) 1916 InwWłocł 23, ZAJP *Item morgowego, alias census ortorum, de quolibet orto II scoti denariorum Thorunensium*. o (1570) 1961–1962 LustrMalb II 30, SPXVI o [LBel.] (1582) 1916 InwWłocł 185, ZAJP; *morgować* v. imp., ‘ein Feld in Morgen aufteilen’, [einzQu.] 1856 G IV 49, TRYF II 151, zuerst geb. SW; *morgowina* subst. f., ‘ein Morgen schlechten Landes’, [hapax] (1895) 1949 Żer.Opow.II 75, DOR *Ma dwie morgowiny piachu lotnego*. Zuerst geb. DOR; *morgowy* adj., ‘übertr. riesig’, (†1912) 1950 Prus Kart.II 179, DOR *Nie będę spał pod pierzyną – mówię. W kilka minut kładę się do morgowego łózka*. Zuerst geb. DOR. ❖ Mhd. *morge(n)* bezeichnete ursprünglich das Flächenmaß, das im Laufe eines Vormittags gepflügt werden konnte. Gelegentlich bezeichnet poln. *morg* und insbesondere *morgi* pl. ein ‘Feld’ (lat. *pratium, ager*), s. den Beleg von 1427 sowie diejenigen aus Mickiewicz (SJAM) und Braun Lewanty 1952, DOR. Nach MOSZYŃSKI 1954, 9 und 32 ist apoln. *morg* (neben anderen) großpolnisch und masowisch; er zitiert auch eine andere Stelle von Grzep[ski] Geom 1566, SPXVI (nach Stamm 1936): “Miara też nie wszędzie jednaka jest: w Prusiech, w Mazowszu, w Litwie na włoki mierzą, w Wielkopolsce na szlady, w Małej Polsce i w Rusi na łany”, was unseren Beleg aus Grzep[ski] Geom, SPXVI einigermaßen relativiert. In Westpreußen (*Prusy*) und Masowien kann *morg* aus dem Ostmitteldeutschen oder aus dem mnd. *morgen* (MNDH) entlehnt sein. Die polnische Konkurrenzform *jutrzyina* ist eine Lehnübersetzung davon (apoln. *jutro* ‘Morgen’). Das Femininum *morga* ist eine späte Rückbildung vom Plural, als Stichwort erst seit SW (mit *morg*, *mórg* an zweiter Stelle). Vgl. auch GLOGER II, 300.

« zurück blättern vor »